

ANTONIO AMUNDARAIN

Lore Bat Loitan

IRU EKIN-ALDITAN
NESKATXAK BAKARRIK EGITEKO
ANTZERKIA

1932

IÑAKI DEUNA'REN IRARKOLA. – GARIBAI, 28
DONOSTIA

ANTONIO AMUNDARAIN

Lore Bat Loitan

IRU EKIN-ALDITAN
NESKATXAK BAKARRIK EGITEKO
ANTZERKIA

1932

IÑAKI DEUNA'REN IRARKOLA. – GARIBAI, 28
DONOSTIA

*Donostiko udal gizonak
1930'an jarritako batzal-
dian, saritua izan zan an-
tzerki au*

EGINTZALEAK

Antzeznotiñak Antzertilariak

AMA FRANTZISKA... *Oblata erligiosak*

ATEZAIA

SIMONA... *eta onen alaba*

CARMEN.

ANA MARI

INÉS..... *Gero Sor Inés*

AXENTXI.

PILAR

TERESAIrakasleak

NATI

Eta Dotriñako umeak nai aña.

“LORE BAT LOITAN”

ANTZERKI-GELA. – *Dotriñako ikas-gela, nai dan eran. Neskatil talde bat eta iru irakasle Pilar, Teresa ta Nati iru salletan dotrina erakusten. Zatitxo batian jardunta...*

LENENGO EKIÑ-ALDIA

Lendabiziko sayoa

PILAR *(Karameloak ematen. Neskatillak zalaparta aundia atera bear dute; ixkamillan esanaz: neri ere bai: neri, neri: neri ez dit eman: bota, bota: onera ere bai...)*

Jarri orain biribillan (*korroan*). Kondaira polit bat esango dizutet, eta atarira.

NESKATIL *(Eskuak igortziaz). ¡Au poza!*

BATEK Polita izan dedilla e?

PILAR Guztizkoa; oso ederra ta egokia zuentzat.

BESTE BAT Tira ba: aguro, aguro.

PILAR Ixilik bada guztiok... Antziñako...

BAT Utzi nazazu tokia, nik ere ikusi bear det.

PILAR Ixo; bestela banoa... Antziñako egun batian, Jesús, gure Jauna, oñez tapa-tapa. Sidon aldean zebillela, fariseo batek bazkaitera deitu zuen.

Jesusek etzion ukatu; bazekien gogo txarrez egiten ziotela; baño joan zan. Exeri ziran y ekin zioten jaten. Eta orra, laixter jan tokian agertu zan emakume gazte bat, oso apaña.

Agur egiñaz, begiratu zorrotz bat bota zuen, eta Jesús ezagutu zuenean, zuzen bere oñetara joan ta, itz bat esan gabe, auzpeztu eta negarrez bere oñai musuka ekin zion. Negar zerion benetan, malkoz Jesusen oñak busti eta bere buruko illeaz igortzi eta legortzen zizkiola.

¿Badakizute gazte ori zein zan?

(Neskatoak elkarri begira, ez dute erantzungo.) (Pillarrek jarraituko du).

Ara bada. Jerusalendik laixter dagon erri polit batian, iru señide, guraso gabe, bizi ziran. Oso jainkozko sendia zan au gurasoak zituzten arte. Ain txintxo, apal, zuzen eta garbi ibilli oi ziran guztiak... Baño gurasoak il ziran, eta gurasoen itzala bukatu zan, eta aizpa gaztenari laixter igarri zitzayon.

Mundua polita zalata, mundu zaletu zan, eta egunetik egunera arrotzen eta arrotzen zijoan; aberatsa zan berriz, eta nai zuen erara, modara, nabarmentxo jantzi eta lurreko atsegiñetara makurtu zan.

Egunetik egunera aldatzen zijoan gure gazte au; etxe inguruko biziera laburtxo egin zitzayon, zabaltzeko gogoia geroz ta geyago, ezin egon, bere señiden lokarriak min ematen zion, eta orra... egun zori gaiztoko batian etxetik iges egin zuen.

Ardi galduaren antzera, belar goxoaren zale, erri batetik bestera, eta andik bestera, eta bestetik bestera bazebillen, zituen diru eta izen ona bidean galduaz.

Ezin ase zan, ¡ase bearra!, biyotza bete nai, eta ase gaya bear eta ezin arkitu.

Ontan oso okertu zan, izen txarra zabaldu zitzayon, galdu zan, eta urrutiko uri zabal batian lotsagabeko bizitza lizuna egin zuen.

Orra, etxian neskati txintxoa ta garbia izan zana, orain bere burua guztiz loitu eta deabru bat egiñik. Baño... gure biotza ez baita lurrerako, zerurako baizik; gaiztakeriak ase ez bazuan ere, nazkatu bai benetan; gero animako arra ozkaka zerakion. ¡Milla bider damutu zan! Errukarria zan gaxoa.

Jesus, artzai ona, ardi galduaren billa uri artara urreratu zan; onek laister jakin zuen, arkitu zuen len esan degun bezela, eta bere oñetan garbitu zan...

¿Orain gazte ura zein zan asmatuko ote dezute?

GUZTIAK
 PILAR
 Magdalena, Maria Magdalena.
 Berbera, eta santa aundia, ordu ezkerro Jesusen maitalerik aundiena bera izan zalako. Munduko atsegintasunak baño Jesusen maitetasunak geyago atsegindu zuen.
 Eta zuek, nere neskatoak, Magdalenak bezela, bide gaiztoak eraman nai dituzute?

GUZTIAK
 PILAR
 Ez, ez degu nai.

GUZTIAK
 PILAR
 Ze bide nai dituzute bada?

GUZTIAK
 PILAR
 Bide zuzenak.

GUZTIAK
 PILAR
 Eta bide zuzena ¿zein da?

GUZTIAK
 PILAR
 Jesus da bidea.

GUZTIAK
 PILAR
 Eta Jesus non ikasten da?

GUZTIAK
 PILAR
 Dotriñan.

GUZTIAK
 PILAR
 Beaz zuek Jesusi jarraitu nai diozute ¿ez da?

GUZTIAK
 PILAR
 Bai, andrea.

GUZTIAK
 PILAR
 Munduko dantza, ta zine, ta musikak ere politak izango diraba?

TXIKI BATEK
 AUNDI BATEK
 Bai, andrea.

TXIKI BATEK
 AUNDI BATEK
 Ez, andrea. Orain gutxi, gero gutxiago, gerogo batez... ta azkenean?

TXIKIAK
 PILAR
 Azkenean, azken gabeko inperua.

TXIKIAK
 PILAR
 Ederki nere txiki. Munduak gauza aundiak agintzen ditu ta txikiak eman; azko agindu ta gutxi eman; ederrak agindu ta ustelak eman. Barrua ustela duan sagar musu-gorria bezela da mundua, aurrena anima kutsutzen du ta gero askotan gorputza. Zuek bada Jesusekin ibilli; bakar bakarririk Jesusekin.

NESKATIL
 PILAR
 Bai andrea.

NESKATIL
 PILAR
 Berarekin zoazte bada.

BIGARREN SAYOA
 Pilar, Teresa ta Nati.

PILAR Ez gera ain gaizki; gure neskatillak kementsuak eta adikorrak dirudite...

NATI Ari danak beti zerbait atera oi du.

TERESA Zerbait bai... Kopetetik izerdia bada ere.

NATI Ongi ixuritako izardiak ogia du berekin. Au da Jainkoaren gogoia.

PILAR Baño, ez nago ase betea guztiakin; gauza bat ikusten nago ortxen, zuek etziñaten benturaz oartuko.

TERESA Ni ez.

NATI ¿Zer da ba?

PILAR Karmen Bidegain ez det arkitzen lengoa; neska orrek badu zerbait; negar begiak dauzka gaur.

TERESA Irudipenak.

PILAR ¿Bai ote?

TERESA ¿Umezurtza ez da ori?

PILAR Batere ez luke galduko. Duen amak ez dio aspaldian mesede aundirik egin. Ama ona, gauzik onena izango da, baño, ama txarra...

TERESA Gauzik txarrena.

PILAR Oso. Karmenek etsayik aundiena bere ama du.

NATI Ta, zuk nola dakizu ori?

TERESA ¿Benturaz ezer ikusi al diozu?

PILAR Karmenen ama lengoa ez dala badakit; eta au naigabetua dagola bere begiak diote.

3'GARREN SAYOA

Lengoak, Ines ta Karmen

INES *(Kanpotik)* ¿Sartuko al gera?

PILAR Aurrera.

INES *(Au aurrena, ondoren Karmen negarrez)*
Karmenek zerbait esan nai lieke.

PILAR Eta zu ¿itxuurreko?

INES Bakarrik trebe etzan ta.

NATI Orain trebetuko da; zu lagunakin jolastu asko. (*Ines joango da*).

PILAR Tira Karmen amasei urte ezkerro negarrik ez da egin bear.

KARMEN (*Zotiñka.*) ¡Negarra! Miñen-miñena orain datorkit, eta ez dakit gero miñagoa egin bearko ez ote dedan.

PILAR ¿Zer dala ta, Karmen?

NATI Jarri ementxe, Karmen; zu beti leyal ta egitia izan zera emen, eta ziñez agertu zure naigabe ori.

KARMEN (*Exerita.*) Bada... gaur amak ezan dit... bada... aundia egin naizela... ta... orra... ez nindekela dotriñara geiago onera etorri. Aspalditxotik asia da esanaz, dotriñatik moja usaya naramakiala, eta usai orrek nazka ematen ziola. Nayago ninuela moja baño, arrantxero batekin ezkondata ikusi.

NATI ¿Eta oso erabaki al du geyago zu dotriñara onera ez etortzea?

KARMEN Ez onera ta ez iñora. Atzo nere gelan arrapatu ziran, emendik Misiotara joan zan Angelitaren idazti (*karta*). (*Negarrek*). ¡Ondo zorigaiztokoa naiz bai!

TERESA Tira Karmen, ez da geyegi naigabetu bear. Jainkoa guztion gañetik dago; bere begiramenari ez dio ezerk iges egingo, etsai guztien bigurrikeriak une batean askatu ditzake.

KARMEN Amen bada... Baño... ai! Emendik oso urruti bizi bearra naiz... Benturaz geyago ez gera ikusiko ta...!

NATI ¿Zer bada?

PILAR ¿Nora zaramazki bada zure *ama orrek*?

KARMEN Gaur goizean murrিকা ta iseka dariola esan dit; moja usai oyek nik kenduko dizkiñat; arkitu diñat bai toki egokia; an ikasiko den txorakeri oyek zer diran.

TERESA ¿Non zartu bear zaitu bada umea?

KARMEN (*Negarrez.*) Ez dakit nik.

PILAR Ala izan ta ere, ez dezagun gauza ori oker ta txarrera jo. Berotasunean atera zayon batetako asmo txarren bat da ori; utzi aziko diogu.

KARMEN Alperrik izango dala nago ba egiten dezuten guztia.

NATI Sayatuko gera beintzat. Oneraxe deituko diogu.

PILAR Ongi deizkiot Nati; ia onerako bidea egiten diozun.

KARMEN Ni ere Natikin joan nindeke.

TERESA Nai dezuna.

PILAR Ez, zu ez, benturaz emen gero bearko zaitugu ta.

NATI Gero arte bada.

PILAR Aingeruak zurekin.

KARMEN Nik zer egingo det bada?

PILAR Teresa ta zu atarian ibilli, oñak berotuko dituzute.

TERESA Guazen bada biok. (*Joango dira*).

4' GARREN SAYOA

Pilar bakarrik

PILAR Gutxiena uste genuen aldetik sartu zaigu etsaya. Mundu ustel onetan lore garbi batzuek, loitu gabe, gorde nayeanean gabiltza, eta ez digute uzten; guztiak etsai ditugu, eta askotan geyena gure alde izan bear giñuzkenak ¡Au itxumen negargarria!... Ez gaituzte aditzen; ez digute sinisten gaitza begien aurrean ikusi arte; orduan onik gabeko negarrak. ¡Au gurasoen ez jakite obenduna!... Jainkoak seme-alabak ematen dizte eta ez dakite zertarako eman dizten. Oyen zoriona nai omen dute, eta geyenean zoritxarraren bidetik daramazkite.

¿Nola ekarri umeai beren zori-ona, Jainkoaren bideak galduazita? Jainkoak ekarri gaitu mundura, Jainkoak jarri dizkigu emen bakoitzari geren bideak; eta iñork ez dezake, seta gaiztoz, bide ori okertu.

¿Etorbizunaren berri guraso batek zer daki? Ama itxu orrek alaba emendik aterata, berak nai duen bidean jarrik du. ¿Baño bai aldaki bide ori non bukatzen dan? Asiera bezela bukaera baleki. Oraindik negar egin bear du gaxoak: ¡onura gabeko negarra, negar samiña!

“Nere alaba nerea da, esaten digute, eta ¿ez aldezaket berarekin nai dean gauza egin?” Ori inpernuko dotriña da. Bakar-bakarrik Jainkoa da gure jabe oso-osoa; arrek bakarrik dauka gurekin nai duena egiteko eskubidea...

Baño... andre orri gauza au berekas jayo zayola ezin sinistu det. ¿Moja zale egin zayola bere alaba ta, orrela aldatu?...

¿Zirikalarien bat ez al da or erdian sartua izango? (*Txiliña joko dute.*) Deitu dute. Emen ditut. Aitaren egin dezadan. (*Egingo du; atea irikita.*) Aurrera.

5' GARREN SAYOA.

Pilar, Simona ta Axentxi

SIMONA
AXENTXI
PILAR
AXENTXI

Gau on.

Baten tokian bi gera.

Ongi etorri biyok. Emen iñori ez diogu atea iristen.

Baño, ez nieke lan txarrik eman nai, onekin bakarrik itz egin bear bazenuten, aterako naiz.

PILAR
SIMONA

Ez, ez; ez degu emen orrelako ezkutu gogorrik.

Nere alabarekin ezer bada beintzat, onek jakinta ere ez dio ardurik.

PILAR

Bai ba, zure alabaren gain degu zerbait erabaki bearra; eta emen dauden ezkerro, unetxo batian nere lagunai deituko diet: guztion artean obekigo erabaki genezake.

(*Joango da*)

6' GAREN SAYOA
Simona ta Axentxi

- AXENTXI Andre oni ez dio on aundirik egin ni zurekin etortzeak; uste det ez naizela oso bere gogokoa.
- SIMONA ¿Lagun billa orregatik joan ote da ba?
- AXENTXI Begira gero... oek asko ikasita daude ta... Bakarrik utzi bearko ditut.
- SIMONA Ez orixe beintzat. Etzaitut asmo orretan ekarri.
- AXENTXI Begira gero Simona. Ia uste gabe gure asmoak oker irteten zaizkigun.
- SIMONA Ez dago bildurrik. Zuk Axentxi, nere esana egin. Ez gera galduko.
- AXENTXI Aguindu bada, Simona, laguntzale izango nazu Eeti.
- SIMONA Zuk gaur nere kalte (*kontra*) eta ayen alde itz egin; nik nere buruari eutsiko diot gaurkoan beintzat. Zuk ayen iritziai jarraitu beti; orrela kenduko dituzte zuregan egin dituzten susmo txarrak.
- AXENTXI Ongi bilattzen det. Nola nai ere, bidez edo bidegabez, zure alaba beti zurea izango da, ta guztien gañetik dago beregan daukazun eskubidea, nai dezuena egiteko.
- SIMONA Egingo det bada Erromak berak debekatzen badit ere. Zuk ongi diozun bezela, nere alaba nerea da, eta nik nai dedan bidetik joan bear du. Atzo zuk eman zizkidatzun berri onak asko ditut. Orrelako irakazbidea ez da galtzeko.
- AXENTXI Ori ala da ba. Zure alabak "an" nai duena irabaziko du. Neska orren "saleroa" eta orrek daukan "eskola", munduaren erdia txoratzeko aña badira ta.
- SIMONA Dijoala ba. "suerte" ona ez da nola nai galtzeko. Orretarakoxe ainbeste urtean ikasten ibilli det. Irabazten asteko ere badu garaya.
- AXENTXI Gañera, bere buruari begiratu nai badio, gauza ona pranko amen ikasiko zituen, eta ez dago galtzeko.

SIMONA ¡Emakumea! Erdi moja eginik daukate ta; bildurra daukazu. Gizon bati begiratzeko kemenik ez du ta.
AXENTXI Utzi, utzi; begiratuko die. Emen dira.

7' GARREN SAYOA

Lengoak, Pilar, Teresa eta Nati.

PILAR Emen gera bada. Ia pake-pakean, Simona, gauza on bat egiten degun.

TERESA Etorri zerate beaz.
AXENTXI (*Loxintxaz.*) Bai ba. Oni bakarrik deitu diozute, baño... orra... lagunduko dioan esan dit... eta biok gatoz; baño ala bear bada, atera ere...

SIMONA Ez, ez. (*Oso asarre.*) Oek ere iru dira ta gu bi izan giñazke; ala ere ez gera geyegi.

PILAR Esan dizutet, ez degula ezkutuan esateko gauza gorderik. Egia da guk zurekin gauzatxo bat erabaki nai genuke; baño zure lagun onek entzun ta ere ez dio ardurik.

SIMONA Esan bada aguro, nik aparria jartzeko etxian neskamerik ez daukat-eta.

AXENTXI Pazientzi pizka bat bada, Simona, pazientzi pizka bat; gauzak apaltxego, apaltxego... ez orren durdurikeri aundiakin artu.

SIMONA (*Asarré bizian.*) Zaude ixillik nai badezu, zu ere nere kalte bazera orain. ¡A ze laguna ekarri dedan nik onera!

AXENTXI Ni egiaren alde, Simona, ez zu ta ez besten alde; bakarrik egiaren alde. Arrazoia ta egia bear ditugu.

PILAR Ori da; arrazoia, egia ta pakea. Emen ez gera asarretu bear.

TERESA Exeri gaitezen bada ...ta. (*Exeriaz*) Jainkoa izan dezagula lagun eta aingeruak gordetzalle.

PILAR (*Bere artean.*) Bearra izango diñagu.

NATI Exeri bada ortxe, Simona.

SIMONA Ni ez; etxeko-andreak exertzen dira berak nai duten patxaran; gu ez gaude orrela oituak.

AXENTXI Andrea, zaude mesedez goxoxego, eta ez jarri orren zital.

SIMONA (*Oso gogor.*) Berriketa asko zuk, petral orrek... Esan bear dezutena esan; bestela badakit nondik sartu naizen. Nere alabarekin ezer nai bazenduten, ara neroni aurreratu esatera, gaurtik badaramakiala ta kito.

TERESA ¿Egia da beaz? Ori jakin degu ta ezin sinistu genuen.

PILAR Asko arritzen gaitu orrek, Simona.

SIMONA ¿Arritu? ¿Arritzeko gauza alda ba? ¿Betiko sartu al nuen bada emen? ¿Ama baño aundiagua egin den eta!

PILAR ¿Zer galtzen du orrekin?

TERESA ¿Igandero ordu-bete bat zure alabak non obekigo igaro dezake?

SIMONA Ni gutxigorekin gelditu nintzan, ta ala bizi naiz.

TERESA ¿Ta zer orrekin?

PILAR (*Bere artean.*) Ezagun den bai.

NATI Begira Simona, zure alabak emen jaiero ordu bat edo beste igaroakin ez du ezer galtzen; lagun onak dauzka, asko zokotan or baño emen obe du; gañera gutxi bada ere, beti zerbait ikasiko du.

PILAR Ori guztia len zuk ontzat eman ziguzun, eta orain ¿zergatik ez?

TERESA Gazte baten arrixkoak gaur zenbat diran ondo dakizu ba.

PILAR Emen ongi gordea dago, ortarako gaude gu, au da gure lana.

NATI Tira, Simona, ez diguzu naigabe ori guri ta zure alabari eman bear.

AXENTXI Egia esan bear bada, ni oyen alde, Simona; zure alabak bere egin bearrak bete ditzake emendik atera gabe; laguntzalle onak dituzu emakume oek; entzun bear ziñiezuke.

SIMONA *(Ori guztia entzun bear du lurrera edo baztarrera begira, oso geldi, Gero bat-batean sutan bezela asiko da.)*
 ¿Baño zer milla deabru dira sorgin zar oek? ¿Gauza oyen berri ez ote dakit nik? ¿Neri zuek lezioak eman?

PILAR *(Bere artean.)* Premia bai.

SIMONA *(Jarraituaz.)* Ongi egin diozutela badakit; asmo orretan ekarri nizuten... Baño gaurtik asko du, ia geyegi ere badaki-ta. Ortik aurrera aurrak txoratu ta txepeldu egiten dira. Laixter ortan litzake nerea ere. Amasei urte badauzka ta alare kale ixkiñan gizaseme bat ikusi orduko, igesi dijoa.

AXENTXI Obe, Simona, obe; askok ori egingo baluteke, ez luteke batere galduko.

TERESA Mesede aundi bat berentzat, eta gurasoentzat ere ez txikia.

SIMONA Bestelako "erregaloa".

PILAR ¿Zer bada? ¿Amasei urte badituela-ta, nai ta nai ez zure alaba praka-zale egin nai al dezu?

SIMONA *(Isekaz.)* Baaaai... ¿ta zuri zer?

PILAR ¿Neri zer? Zuk uste aña bai. ¡Ai Simona! ¿Biotzik gabea naizela uste al dezu? Neri ta nere lagunai ere oso samiñ zaigu au bizi.

SIMONA Jakiña; zuek ori moja-zale izatea nai; nik berriz ez; nik moja-zale baño ijito zale izatea ere nayago det.

PILAR Orrek on egingo dizu.

SIMONA Zuri ez beñepein.

TERESA Zure alabari ere ez.

SIMONA Neri bai ordea, neri bai; ta au da bearrena... *(Asarretuta.)* Noan, ez egitekorik emen egin baño len. *(Purrustadan irteten asiko da. Atean arkituko du Ana-Mari.)*

8' GARREN SAYOA
 Lengoak eta Ana-Mari

ANA-MARI (*Elkar joaz.*) ¡Jesús! Auxe da batetan...

SIMONA Deabru zarra da au.

ANA-MARI ¿Zer degu, Simona? ¿Asarre?

SIMONA Utzi nazazu nere bidean, ixillik eta pakean.

ANA-MARI ¡Jo-jau! ¿Bertsuak ere bai?

AXENTXI Bai; orretarakoxe gaude oraintxen.

SIMONA ¿Patarra edan-da gaudela uste al dezu?

ANA-MARI Edan gabekoak obeak dira... Baño tira, Simona, entzun bear nazu apur apur bat. Nere alaba Ines'k zerbait esan dit ¿egia al da?

SIMONA ¿Txoratu al-zera, andrea? ¿Nik zer dakit zure alaba zein dan ta zer esan duen?

ANA-MARI Nere alaba zure Karmen'en laguna da, ta zerbait jakingo zuen.

SIMONA Ez dakigu bada zer dan *zer* ori.

PILAR Bai, bai, Ana-Mari egia da.

ANA-MARI ¡Egia da beaz! ¡Ai Simona! Asko samintzen gaitu berri onek.

SIMONA Ara emen berriz beste Jeremías; negar pixka-bat egin bear zenuke.

ANA-MARI Zuk bai egin bear zenukela; badezu zergatik.

SIMONA ¿Negarra? ¿Zer dala-ta?

ANA-MARI Baño, Simona, ¿nork burua berotu dizu?

SIMONA ¿Iñork burua berotu bearrik bai al det bada nik? ¿Umea al naiz bada ni, egin dezakedan gauza nai detanean ez egiteko? Badirudi gaitzen bat datorkiola ortik nere Karmen'ei.

AXENTXI Ona baño geyago, Simona; eta benturaz bere galera.

SIMONA Ixillik zaude nai badezu; berritzua zu galanta.

AXENTXI Simona, ez emen esan orrelako gauzik, emen berritzurik ez dago-ta...

TERESA Tira, tira; ez degu emen muturka asi bear.

PILAR Emakumea, etzaitezela orrela jarri.

ANA-MARI Ez dakizu zure alabak zeer negarrak dauzkan.

SIMONA ¿Negarrak? Petrala aundia. Ixilduko det nik arrapatzen badet or. (*Zalapartan alde egingo du*).

AXENTXI Banoa ni ere. (*Iges laixterka*).

9' GAREN SAYOA

Pilar, Teresa, Ana-Mari; gero Nati eta bi nextak

TERESA (*Elkarri begira arrituta une batean egon ta*). ¿Zer da au Pilar?

PILAR ¿Zer dan au? ¿Esan zazu zein da au?

ANA-MARI ¿Eta beste ori?

TERESA Jaunak lagun bekigu.

PILAR Bearra izango diñagu.

ANA-MARI Eta orain nora dijoaz oyek, eta ¿nora goaz gu?

PILAR ¿Nora?

TERESA Umien billa oyek.

PILAR Bai, ta gu oyen billa berriz.

TERESA Ez degu ezer aurreratuko; etsitzea onena, Pilar.

PILAR Teresa, ontan etsi? Ez nere laguntxo, ez. Asi geran ezker, aurrerago joan gabe ez det nik etsiko. Egin genezakena egin bear degu. Gero an dago Jaungoikoa.

TERESA Baño ¿nola urreratu berriz pisti orren aurrera?

PILAR Bestela ezin bada, Guardi-zibillakin, Teresa.

ANA-MARI ¿Ai, ta umeak non ote ditugu?

PILAR Teresa, zoazkit billa.

TERESA Amak arkitu badu.. (*Abiatuko da atera*). Ementxe dira.

NATI (*Sarreran*) Ementxe gera bai.

PILAR ¿Non ziñaten, Karmen?

KARMEN Or, babesean.

TERESA Ta ¿ez dituzute ikusi?

NATI Guk bai ayek; baño ayek gu ez

ANA-MARI ¿Zein aldetara jo dute bada?

NATI Etixerontz noski.

ANA-MARI Orduan...

PILAR Bai; ez degu denborik galdu bear. Karmen, zuek emen zeraten bitartean, nik zure ama arkitu bear

det. Zure eta nere aingerua lagun izan ditzadala.
Zuek nai dezutena egin.
TERESA Guk nai deguna zerbait egitea da.
NATI Guazen bada guztiok.
INES ¿Gu ere bai?
PILAR Zuek ordu erditxo batean beintzat emen egon. Eta bitartean gure Amaren oñetan otoi egin biyok benetan.
KARMEN Agur bada.

10 GARREN SAYOA Karmen ta Inés

(Minutu bat edo bi biyak belauniko otoi egin bear dute)

KARMEN *(Bakarri, Ines belauniko)* ¿Nork eman dit neri biotz au? Eta ¿nork, Jauna, jarri du emen, biotzaren erdian, Zuganako ixki eta beñere ase ezin dan egarri au? ¿Nork, Jauna zuk ez bada? Sutan daukat biotza. ¿Zuk sutu al diazu, Jesus? ¿Zu maitatzeko? ¿Zu beti maitatzeko? ¿Zu beste iñor ez maitatzeko? Ala nai det; auxe nai det... Maitezko zure deya aspaldi entzun nuen; ez dit beste iñork bultza loxintxaz; Zuk bakarrik, Jauna, Zuk naramazu maitezko katez lotua...; Ez beneza iñork okertu; ori da nere bidea; ortik narama Jainkoak; or dago nere zoriona... Baña ¡au zori-txarra, nere! ¡Nere amak!... ¡Nere amak, munduko lurraz nere biotza estalita, itzali egin nai dit ain atsegin zaidan zure maitezko sua.
Jauna, zuk zeretzat autu nazulako, ama aserretu zait... ¡Mundurako nai omen nau...! Errukarria naiz, Jauna, errukarria naiz...! Zu bete-beteko biotza eman zenidan... eta ¿nork aseko dit zuk ez bada?... Zure deya da nere zori ona... Amak ez dit

entzun nai. ¡Zeruak entzun bezait; bestela amak galdu bear nau...!

INES (Altxata) Ene Karmen; ori ez, ori ez. Amak etzaitu galduko, nik Konbentutik beti zure alde otoi egingo det. (Laztanduta egon bear dute azkena arte)

KARMEN ¡Ai nere Ines maitea! Eskerrak biotzetik...; baño nere ama ez da zurea bezela. ¡Ai, ama baten alabak bagiña...! Baña... (negarrez). Jauna, Jauna, nere kaltez nik zu uztea gertatuko balitz, zuk ez nazazula ni beñere utzi, ez nazazula utzi...

INES Etzaitu utziko. Jaunak ez du nai gu biok banakatzerik. Karmen elkarrekin bizi eta elkarrekin il...

KARMEN (Geldi-geldi) Elkarrekin bizi eta elkarrekin il.

SIMONA (Guztiz asarre eta zalapartan) Ez, ez; impernuan tokirik bada, ori ez, beñere ez. (Besotik elduta astinduaz) Inesekin ez... deabruarekin bai... Deabruarekin bizi... eta...

KARMEN ¡Ama!... Jesusekin il.

Oyala aguro.

BIGARREN EKIN-ALDIA

ANTZOKIA.- «*Andik urte betera*». *Jan-gela edo komedore txukun bat.*

LENDABIZIKO SAYOA.

Simona bakarrik.

SIMONA.

Ernegatu bear zait neri. Inpernuan ere ni baño obetogo bizi diranak izango dira. Egunetik egunera okerrago eta beti kiskalmen bizian. Jateko sortu eziñ ta bizi ezin ta bizi nai. Lanerako bakarrik nago, jateko bi gera. Neronen burua asko ez dealarik, ama añako alaba neronek elikatu (mantedu) bear.

Zartzaro ona datorkit bai, oso ona. Azi ditzatzue alabak, ler egin beragatik, erantzungo dute bear bada.

Or daukat amazazpi urteko alaba. Bera ikusita edozeiñek esango du, zorionekoa dala bere ama. Bai; ikusi egin bear ori. Nik nayago nuke bere ama ez banitz. Artara nere diña nolabait sortuko nuke ta kito. Lau kuarto irabazten baditu, bost ondatzen ditu bere tximak apaintzen, eta gero soñeko bat egin bear duenean amari diru eske.

Oyek dira nik orrengandik dauzkadan alderdi onak. Orain urte bete, moja joateko ibilli zan; ¡ai, joan balitz! Pake obean biziko nintzan gaur. Inpernu bizia orretzek ematen dit.

Barrt ez dakit ze ordutan etxeratu dan; gaur oraindik ez da gelatik atera eta bederatziak dira. Ijito batekin bada ere, ez da bein ezkontzen or, da pakea. Ez da ba libertaderik ta apainketarik jartzen ez diyoalako. ¡Suerte gaiztoa, eta besterik ez! Ontzi zar batean Amerikara bialduko det eta or konpon...

(Deituko dio) ¡Karmen!... Baden gelako atea irikitzeko ordua. Lotsa pixka bat bear uken, goiz garai onetan orrela egoteko.

2' GARREN SAYOA.

Ama-alabak.

(Karmen apain, oso mundutar agertuko da; baño ondo estalia»)

- SIMONA Ordua den neska...
- KARMEN *(Oso arro)* Ze ordu ta ze «musika», gosaltzeko ere ordua bada, eta bekar pakean.
- SIMONA Orra; edozeñek esango liken ongi irabazia daukanaela, lotsagabe orrek; goizeko bederatzietan oitik atera orduko, auko zulora gosari eske baldin bago; ire neskamia izango naun ni.
- KARMEN Neskame izan nai ez badu, ama izan bedi; ori asko zait, amak beren umeak mantentzera beartuak daude; bestela ez izan guraso.
- SIMONA Gurasoen egin-bearrai bezela ez dien ik ere bearkunei begiratzen ¿Ez al dakin ama zarrari alabak begiratu bear diola?
- KARMEN *(Isekaz)* Ongi da ama. Zartu bitartean neri begiratu bezait, eta nik gero begiratuko diot.
- SIMONA !Ai nere alaba!. Arren, ez nazala Jainkoak zartuta ire eskuetan utzi. Ez niken kalbario txarra izango.
- KARMEN Ama, ez det goizetik sermoi bearririk, gozaria bear det; bederatziterdiak dira ta oraindik baraurik.
- SIMONA Biyar oyera eramango diñat alper zikin orri, ago... *(Ama gozari billa joango da Bitartean Karmen'ek ispilluan imintziyo batzuek egin bear ditu, illiak txukundu, arpegia, begiak, soñeko ta tresnak. Gero mayan jarri, okerka exeri ta, gañean egon bear duten edozein «Revista» artu, eta nastu, bat, bi, iru, nai duen aña; aspertuko da laister eta sartuko da bere gelan. Gero laixter ama gozariakin agertuko da.)*
- SIMONA ¿Non aiz? ¿Berriz oyera joan al aiz? Ara emen gozaria. Len presa unan, eta orain utzi zan emen oztu arte, eta eman gero neri errietan.

KARMEN (Gelako atetik.) Bekar onera, kape ondar ori non-nai artuta ere berdin izango da ta.

SIMONA Ik ekarriko digun Puerto-Riko'tik ohea. (Emango dio esanaz). ¡Ai, esker gaiztoko alaba! (Karmen bere kape ta guzti gelan sartuko da.)

3'GARREN SAYOA Simona ta Axentxi

SIMONA Beti bezela gaur ere. Goizeroko gure **errezoa** auxeda. Ni ernegatzen ta kixkaltzen, ta ori imintziyoan, xitalkeria, ta gero egun guztian puxinduta. Baño... (Guztiz ermo) ez gera aurrera era onetan bizi bear. Norabait egin bear du zirt edo zart.

AXENTXI (Atetik.) Ori, ori; zirt edo zart. Kanpantorrea añako alabak amaren izardia jaten ez du egon bear; zirt edo zart, Simona.

SIMONA Ongi etorri, Axentxi. Zu bazatoz nik baño ederkigo lo egin ta. Zu bezela bizi banitz.

AXENTXI Nik baño obekigo bizi bear zenuke zuk. Etzaude esan gabez. Nai bezela bizitzeko era jartzen dizut nik. Ekatzu alaba ori, Simona; zurea ta aren zoriona eskuan dauzkat eta.

SIMONA Egon bitez bada beti zure eskuan; bide orretatik ez det nai zorionik. Ni ez naiz santua izango; baño ama naiz, Axentxi.

AXENTXI ¿Eta zer orrekin? Simona, badirudi zure kaltean nabillela, onbidea besterik jarri ez dizut eta.

SIMONA Zure asmoak onak izango dira, baño gure kaltean datoz... Bide ori **ez**, Axentxi, bide ori **ez**.

AXENTXI Nik, ez det bada besterik.

SIMONA Gaur ez izan arren, bigar sortu diteke, eta ez gaituzu era bat utzi bear. Ara emen bera (Karmen gelatik aterako da.)

AXENTXI Simona, etzaitut utziko, lagun naiz ta laguntzeko naukazu.

SIMONA Eskerrik asko, Axentxi; ta gero arte, onekin uzten zaitut.

AXENTXI Zoaz ondotxo, Simona.

4'GARREN SAYOA

Axentxi ta Karmen

AXENTXI (*Beti lo.xintxaz.*) Nere izar ederra; ez daukazu gau galduaren itxurik.

KARMEN Oraindaño lo egin baidet... Baño nekatua nago oraindik. Atzoko ori geitxo zan Axentxi. Arratsalde guztian gelditu gabe, zapata pare bat urratu nuen. Gabian "Lagun-arte"ko billeran iya guztia nere gain joan zan. Nere oñak eta nere eztarria ez dira gero burnizkoak, Axentxi.

AXENTXI Egia da; etzera geiegi beartu bear. Oraindañoakoak ongi daude. Munduak ezagutu bear ziñuen. Izar ederra laño-pean ez da ezagutzen, Karmen. Gaur badakite izarra nun dagoen; atea ez edozeñei iriki. Zuk nai badezu zure izena laixter goyan agertuko da. Bart gabeen irabazitako txaloak, kaletik entzun ziran; eta izparringiak (*periodikuak*) zure izena letra aundiakin dakar. Laixter zera erbestean.

KARMEN Baño, nere amak, ¿naiko al du?

AXENTXI Zure amak gaur ez du nai, baño... gero.... eroriko da... naiko du. Oraintxe esan dit, zurekiko lan oni ez dezayodala utzi, eta ez diot utziko.

KARMEN Eskerrak Axentxi. Nere alde zenbat sayatzen zeran; zu izan ez baziña, ni onezkero Konbentuen batean "aburritua" negon.

AXENTXI Ori ez. Ni ez izan ta ere, zure amak etzizun utziko; ¡poliki! ori galerazteagatik ni bitarteko jarri niñun-ta.

KARMEN ¿Bai zea esan?

AXENTXI Ementxe, Karmen, ementxe; zu zu-re lagunakin bero-bero zebiltzala, karta bat arkitu zizula ta...

KARMEN ¡Ja, ja, ja! Anjelitaren karta, ni moja eraman nayean
¡Ja, ja, ja!

AXENTXI Onera deituta esan ziran; Axentxi, nere ume ori iya
txepeldu diate beren moja-kontu ta txorakeriakin;
jayetan artu zaidazu zere kontura, eta eraman
burutazio oyek kenduko zaizkan tokira.

KARMEN Ez nekien.

AXENTXI Orregatik atera zihan andik.

KARMEN Ondo kostata. (*Atean deituko dute.*)

AXENTXI ¿Zein degu ordu onetan emen?

KARMEN Nik ikusiko det. (*Joango da.*)

AXENTXI Ba-ez-badare, gorde nadin txokoan. (*Baztartuko da.*)

5'GARREN SAYOA

Lengoak, Pilar; gero Ama

PILAR (*Atean.*) ¿Sartuko al naiz?

KARMEN (*Bultzaka.*) Ez, ez, ez diteke; atzera, kanpora,
kanpora, ez diteke; ¡Ama! ¡Ama! (*Axentxik arpegia
estali ta Pilar sartzen danian iges egingo du.*)

PILAR ¿Ze ez, ta ze bai, ta ze ama, ta ze amona..?
(*Pilar jarriko da gelaren erdian eta Karmen joango da
igesi.*)
¿Guztiok igesi? Etzaituzte orrek asko goratzen.
Arpegia agertu nai ez duenak ez dauka biotza
garbia. ¡Ai, Axentxi, Axentxi! Oraindik agertu bear
dira zure ezkutu naztu oyek; Jainkoari ez dio iñork
beti par egingo.

SIMONA (*Sarreran.*) ¿Zein degu emen?

PILAR Simona; ez joan igesi, besteak bezela; ez nator
iñoren kaltean. Zuk ezagutzen nazu, aztu ez
bazera. Zure alabak ezagutu nau, baita bere atzetik
bere kaltean dabillen sorgiñ orrek ere.

SIMONA Itzera ezagutzen zaitut; izena aztu zait baño;
arritzekoa ere ez da-ta. Urtea izango da ikusi ez
gerala.

PILAR Ni naiz bada zure alabaren alde oso ziñez sayatu nintzan Pilar, Dotriñako irakasle ayetako bat.

SIMONA ¡Ai orduan bezela bagiña! ¡Negar egiteko aldaketak dira gure etxean! Etzenduke gure Karmen ezagutuko. Alperkeriari eman dio; lotsagabekeria ito bear nau berriz, eta ernegatua bizi naiz. Ez dakit nora joko duen eta non geldituko dan.

PILAR ¡Ai, Simona! ¿Daraman itxuaurreko orrek nora eraman lezake? Jainkoaren bildur gabeko andre nastu orrek bide onik erakutsiko etziola jakin bear zenuen. Gure artetik atera-ta orren eskuetan utzi zenuen. Guk gora begira bezela orrek bera begira jarri du; eta munduaren irakas-gaiak (*lezioak*) aldatu dute zure alaba.

SIMONA ¡Aldatu! Esango nuke. Ori orain urte bete ikusi ta gaur ikusi, ez da berdiñ. Nere aurrean begi bat etzuen altxatzen; gaur ijitoa baño lotsagabego da.

PILAR Eta guztia zuk oraindik ez dakizu. Etxean zer egiten duen ikusten dezu; baño kanpoan?...

SIMONA Bakarrik ez da bada ateratzen ta...

PILAR ¿Bakarrik? Obe zuen bakarrik beti ibilli balitz eta ez zaindari orrekin. ¡A, zer laguna bera! Ordu onean jakin nuen andre gaizto orren asmo galdua; arreskero nere biotza Karmen dala ta ez dala zurea baño samiñagoa dago. Zuk ez dakizu oraindik andre ori zein dan.

SIMONA ¿Zer gaitz ikusi diozu bada? Nik badakit ez dala beste asko beziñ Elizkoi ta apaiz-zalea, baño... beintzat...

PILAR Tira, Simona; ¿bart alaba zer garaitan etxeratu zan?

SIMONA Ez dizut esango, ez naiz oartu; giltza berekin zuenta ixilik ibillia da.

PILAR ¿Eta nun ibilli dan esango zenuke?

SIMONA ¿Nola esango det bada? Ori Axentxik esan bearko du; eta egia esan, etzait bururatu galdetzerik.

PILAR Ez galdetu, Simona; berdin izango da ta.

SIMONA ¿Zer bada?

PILAR ¿Ai, tristia! Axentxik zu obekigo ezagutzen zaitu, zuk Axentxi baño. Ark badaki zuri zer esan ta zer gorde.

SIMONA Emakumia, ez nazazula jarri zalantza txarrean.

PILAR Len jarri bear ziñan, eta benturaz etzenuen orduan zure alaba, orain ikusten dezun eran ikusiko. Jainkoak nai etzuen gauza bat egin zenuen, eta bere zigorra asi dala uste det zure gañean.

SIMONA Jainkoak nai etzuen... nai etzuen... orixe da ba... zea...

PILAR Begira, Simona; orrela ez degu ezer egiten. Zure alaba artu zazu estu, oso estu... eta ia zer dion. Ni banoa...

SIMONA ¿Etorriko zera, ordea?

PILAR Bai, etorriko naiz; eta ekarriko ditut lagunak. (*Joango da*).

6' GARREN SAYOA
Ama-alabak

SIMONA Karmen, ordu onean zatoz.

KARMEN (*Sarreran*) ¿Joan al da?

SIMONA ¿Ai! ¿Bildurtu egiten zaitu zure onez ta beti zure alde dabillen andre orrek?

KARMEN Ez dakit bildurtu ala lotsatu.

SIMONA ¿Lotsagarri al zabilta bada umea? ¿Ez aldaki bada mundu guztiak zu nola zabiltzan?

KARMEN Mundu guztiak bai... (*Bere artean*). Amak ez gañerako guztiak. Baño ama, oiek zein diran badaki; utsakin izutzen diran erdi-mojak.

SIMONA Etzekiñat ba, oiek geyegi ala gu gutxigi izutzen ote geran. Pilar onera ez du gero utsak ekarri. Zuk berriz amari ez diozu bear aña zere bideen berri ematen; Axentxi berriz aspalditxoan dabil emen

itz-legunaz ni igurtzi nayan. Biyok maltzur, oso maltzur ikusten zaituztet... eta... ¡Karmen!

KARMEN ¡Ama! Baño ¿zerk bildurtzen du? ¿Bear ez dan gauzik ikusi al dit neri? Lotsagabe-xamar nagola, orixe.

SIMONA Ori egunero ikusten diñat; etzaukanat iñori galdetu bearrik. Baño, Karmen, Kanpoan? ¿Or kanpoan?

KARMEN ¿Kanpoan? Galdetu beza; ia iñork bear ez dan eran beñere ikusi nauen. (*Asarre*). ¡Jesus! Badirudi nabillela or...

SIMONA Tira Karmen, ez orain emen arrotu. ¿Bart noiz etxeratu ziñan?

KARMEN ¿Ni?... ¿Zeñek jakin bear du?

SIMONA Zure amak.

KARMEN Oraindaño beñere ez dit gauza orretan galderarik egin.

SIMONA Onegia naizelako. ¡Ai, egunero artu banizu! ¿Bart non ibilli zera?

KARMEN ¡Baño ama! ¿Ni ez al nitzan beorren aginduz gabero Axentxi'kin ateratzen azi?

SIMONA Bai, ta zori-gaiztoan.

KARMEN Bada orain, or konpon.

SIMONA Or konpon ez, Karmen, ori ez; ama bati ori ez esan.

KARMEN Pilar txatxu orrek zerbait esan dio.

SIMONA ¡Ai Karmen! Ez nuen uste Pilar orrelakoa zanik. Pilar oraindik zure oiñ-arrastoan dabil, eta zure ibillerak nik baño obekigo neurtu dizkitzu. Pilar'ek maite zaitu benetan, eta beste egiteko gabe zure billa etorri da.

KARMEN ¡Ja, ja, ja, ja! ¿Nere billa? Moja eaman naiko nau ¡Ja, ja, ja, ja! Amets orixe daukat oraintxen buruan.

SIMONA Badakit amets ori zure burutik aspalditxoan iges egiña dala; bide oietatik gaur urrut iikusten zaitut. Baño Pilar gaur ez dabil orren billa; gutxigokin poztuko litzake bera, ta zure ama ere bai.

KARMEN Ama, ni nagon eran pozik nago, eta Pilar bijoa beste txoroak atzipetzera (*engañatzera*), beorren alabak begiak zabal dauzka, ta ez du itxu-aurreko bearrik.

SIMONA Zabal dauzkatzu bai; ordu txarrian zure amak zabaldu zizkitzun aingeru batzuen eskuetatik atera-ta, etsaien besotan jarri ziñuzenean. (*Joango da*)

7' GARREN SAYOA

Karmen bakarrik

KARMEN (*Ajolik gabe*) ¡Phs! ¿Eta neri zer? Berak oker egin badu, zuzendu beza nai badu.

(*Emen zerbait abestu dezake*)...

¿Baño biotza nork aldatu dio nere amari? Pilar nere atzetik dabillega eta "peapa" guztia sinistu dio. Len Pilar gure kaltegarri zan, Axentxi berriz gure onez zebillen andre ona ta leyla. Gaur Axentxi ez du begi onez ikusten; Pilar'ek berriz benetan maite omen nau. Emendik aurrera Pilarren esana egin bearko da noski. Datorren Igandetik berriro Dotriñara. ¡Ja, ja, jai! ¡Beranduko ametsa! Axentxik dotriña berria erakutsi baidit. ¿Orain au utzi ta atzera lengoa? Artarakoxe dago nere amaren alaba. Ez da "Guardi-zibillak" ekartzen badizkit ere. Ongi begiratuko lirateke nere lengo lagunak. ¿Zer egin ote zuen nere Inesek? Gaxoa Konbentuen batean "preso" an egongo da.

8' GARREN SAYOA

Karmen ta Axentxi

AXENTXI (*Ixillik, oin puntetan*) ¡Karmen! (*Be-beetik*)

KARMEN ¡Oi! ¡Nere Axentxi! Ordu onean zatoz.

AXENTXI Ixilik, iñork ikusi gabe sartu naiz ta.
KARMEN Nere ama oso aldatu da.
AXENTXI Badakit, badakit... Zure amak ez nau gaurtik begi
onez ikusiko.
KARMEN Pilar emen izan da ta...
AXENTXI Pilar emen izan da ta Pilarrek galdu bear gaitu.
(Axentxi emen beti zalantzan, bildurrez, atera begira.)
KARMEN ¿Eta nere amak sinistuko ote dio?
AXENTXI Bai; guztia badakit nik Karmen. Pilar berriz
etortzekoa da, eta zure amak entzungo dio. Ana-
Mari ere etorriko da ta... nere kalte *(kontra)* itz
egingo dute; baño zuk ez sinistu. Milla gezur
esango dituzte, nere izena ondatuko dute; baño,
Karmen, ez siñistu.
KARMEN Egon lasa Axentxi; jakiñean egon ezkerro.
AXENTXI Ni ezkutuan ibilli beariko naiz; baño etzaitut
utziko; neri jarraitu. *(Itz otsa entzungo da, ta Axentxi
alboko gelan gordeko da.)*

9' GARREN SAYOA
Karmen, Simona ta Pilar

SIMONA *(Atean Pilar'ekin itz egiten.)* Ara, ementxe dago bera.
¿Karmen! Ia au ezagutzen dezun. *(Karmen oso arro
ta gogo gaizto "disgusto" aundian jarriko da.)*
KARMEN Nik ez, eta ez det bearrik ere.
PILAR ¿Karmen, ez nazu ezagutzen? Ez da arritzekoa,
urte osoa ikusi ez gerala Gugandik urruti xamar
ibilli zera ta.
KARMEN Lenago urrutiratu banitz ez nuen ezer asko
galduko; alperrik urtea pranko galdu ditut an.
PILAR ¿Alperrik e? Orain daramazun bizitzarentzat bai,
alperrik eta kaltegarri; an ikasiak lotzen bai-zaitue
orain; ¿bestela gaur non ziñan?
KARMEN Ez dakit... ¿Eta orain gaizki bizi al naiz bada?

PILAR Bai, Karmen; nik badakit orain nola bizi zeran, zure amak baño obekigo alare. Zuk ni aztu ninuzun; baño nik zu etzaitut aztu, eta etzaitut aztuko-re.

KARMEN Eskerrik asko.

PILAR Zori txarrean zure amak, benturaz on bearrez, (*nik barkatu diot*) andre galgarri baten eskuetan utzi ziñuzen, eta orrek, paltsikeri, gezur ta loxintzaz betetako orrek, egin du zurekin nai duena.

SIMONA Nai duena ez...

PILAR Egia da; nai duena ez, zuk utzi ez diozulako; baño aren asmoak ala dira; eta gaur ez bada bigar egingo du, bere mendetik ateratzen ez bazaitugu.

KARMEN Egin dezala ba bere gogo ori, nerea ere orixe da ta.

PILAR Baña Karmen, ¿ez dezu ikusten etsai gaizto baten eskuetan zaudela, eta etsayak ez dizula beñere gauz-onik opa?

KARMEN Nik badakit zeñen eskuetan nagon, eta nere asmoa ongi erabakia daukat.

SIMONA ¿Karmen, uste al dezu au zure kaltean dabillela?

KARMEN Alperrik dabilta, ama, alperrik, alperrik eta alperrik. ¿Berriz esatea nai al du?

PILAR ¡Ai, Karmen! Damutu bear zaizu.

KARMEN Amen bada. (*Zanpa exeri, burua mayaren gañean bota ta baztarrera begira jarriko da.*)

SIMONA Guazen Pilar, alperrik da ta.

PILAR Agur Karmen.

KARMEN (*Aupean altxa gabe.*) ¡Agur!

10' GARREN SAYOA

Karmen ta Axentxi; gero Simona

AXENTXI (*Gelatik atera ta.*) Ederki Karmen, ederki; ez utzi nere itza, aspertuko dira ta.

KARMEN Ez dago bildurrik, Axentxi; setan ez dit iñork eramango.

AXENTXI ¿Entzun dezu? Zatar zar bat bezela jarriko naute; baño...

KARMEN Zerutik aingeru bat etortzen bazait ere, ni zurekin.
AXENTXI Ederki Karmen. Laztan bat. (*Laztanduaz*). ¡Nere izar ederra!

SIMONA (*Bat batetan.*) ¿Baño zer da au?
AXENTXI Galdu gera Karmen.
KARMEN (*Igesi.*) ¡Agur!...
SIMONA (*Gutziz asarre.*) ¿Nondik sartu zera zu onera ta noiz?

AXENTXI Ez asarretu, Simona.
SIMONA Ez asarretu? Beste biderik lendik ez banu, au naikoa da asarretzeko, ¿noiz sartu zera zu onera?

AXENTXI Gogoak eman diranean; ¡ze arraye! Oraindaño etxe ontan neretzat ateak zabal-zabalik egon dira, eta iñork ez dit sarreran “billeterik” eskatu.

SIMONA ¿Ta orrek arrotu zaitu nere alabarekin nai aña guztia egiteko?

AXENTXI Zeorrek aginduta Simona, zeorrek aginduta.
SIMONA Badakit. ¡Zori gaiztoko nere agindua!
AXENTXI Tira ba...
SIMONA Baño zu nere agindua baño aurrerago zoaz; neri gauza bat esan ta alabari beste bat; neri bide bat jarri ta alaba beste batetik eraman.

AXENTXI ¿Nork esan du ori?
SIMONA Nik esan det ori... Eta gañera zu ixpi gaizto bat besterik etzera.

AXENTXI Ni ez naiz beñere ixpia izan.
SIMONA Zu ixpia, bai, zu; or, gelan gordeta egon zera gure emengo itzak jasotzen.

AXENTXI Gezurra da ori.
SIMONA Egia, egia ta egia. Zoaz nere begien aurretik; etzaitut geyago nere etxean ta kalean ikusi nai.

AXENTXI Au iraiñ (*kalumni*) aundi bat da... banoa bear dan tokira.

SIMONA Zoaz inpernura, nai badezu.

11' GARREN SAYOA.
Simona, gero Ana-Mari ta Ines

SIMONA Lotsagabe gaiztoa. Ez nuen uste ez, andre orrek orrelako ausardia izan zezakenik. Besteren etxean sartu, gelan gorde ta izkututik gure itzak jaso, gero nai duena egiteko. Or ezagun da, Pilar'ek esan didan guztia, egia dala. (*Eskuak burura eramanta*) ¡Au itxumena izandu nuen nik, nere alaba Karmen, aingeru aien eskuetatik atera-ta, otso gaizto onen eskuetan jartzeko! ¡Ai, ori gaur egin bear izan banu! ¡Arren, nere gaiztakeriaren zigorra ez bedi erori nere alabaren gañera! ¡Zigortu beneza ni Jainkoak, baño salbatu bedi nere Karmen! (*Atea deituko dute*) ¡Aurrera!...

ANA-MARI Gabon digula Jainkoak.

SIMONA Baita zuri ere.

ANA-MARI Ez dakit gogoratuko zeran nizaz, Pilar'en aginduz nator; ni naiz...

SIMONA Ez esan, ez esan, zuzaz aztuta ez nago ta, zure esanaz ere ez.

ANA-MARI Nere esanaz... zerbait gaizki esan badet, barkatu...

SIMONA Zuk neri egindako gaitzik ez det beñere gogoan; ondo egiña bai; azkenekoa ementxe, nere Karmen'en alde erregutzera etorri ziñanean. Etzaizkit aztutzen zuk emen esandako itzak. ¡Ai, Jarraitu banie!

ANA-MARI Oraindik zerbait egin genezake. Pilar sayatzeko dago.

SIMONA Pilar gaxoa, onegia da guretzat; guk merezi ez bezela dabil gurekin. Gaur bezela orain urte bete ezagutu banuen bera, ez nuen orain orrela ibilli bearrik. ¡Jakingo dezu noski?

ANA-MARI Berak esan digu guztia. Gañera periodikuak dakar, beste askoren artean zure alabaren izena. Bart or

egin duten alaolako jai nastu orretan aurren xamar
ibillia izango da noski.

SIMONA ¡Jainkoa! ¡Ori ere badegu!

ANA-MARI ¡Karmen gaxoa! ¡Nork esan!

SIMONA ¡Nork esan! ¡Ikusiko bazenu!

ANA-MARI ¿Eta ez genezake bere alde ezer egin?... Zuk nai
izan ezkerro... nik uste det...

SIMONA ¡Ai, nere oraingo naya berandukoa da! ¡Len nai
izan banu!.. Len alabak nai zuen, nik ez nuen nai;
orain nik nai det, baño alabak...

ANA-MARI Sayatuko gera; nere alaba Ines badijoa bere bidean,
ta agur egitera bialduko det... eta nork daki?... Len
aiñ maite ziran ta...

SIMONA Ongi deizkiot, alperrik izango al da baño...

ANA-MARI Laixter arte bada; Ines berealaxe emen da... (*Biyak
albo batetik joango dira, eta berealaxe bestetik agertuko
da Karmen*).

12' GARREN SAYOA

Karmen ta Axentxi.

KARMEN (*Agertu diteke beste soin batekin arrokeriz betea*). Iñor
ez. Bazan bada bateon-bat. (*Ate guztietatik
begiratuko du, egin ere bai milla imintziyo ta txorakeri*).
¿Pilar ote zan berriz? Bestela Ana-Mari... ¡Phs!
Berdin zait errian diran andre guztiak errenkadan
ekartzen badizkit ere... (*Mai gañean Ana-Marik utzi
duen periodikua ikusiko du*) ¡Ene, gaurko periodikua!
ia, ia... (*irakurriaz*) “La Gran fiesta de anoche
(*Jardungo du irakurtzen bezela*) uuuuuuu... ¿Ez ote
dakar ezer neretzat...? uuu... “Emen dago... “La sin
par bella y simpática Carmentxo, lució...” ¡Oh! ¡Ez
daki gure Axentxik!

AXENTXI (*Lotura “pakete” aundi batekin agertuko da*). Badaki
bai Axentxik ori ta beste zerbait ere... Mundu
guztia laixter zuretzat.

KARMEN (Betetasun osoan «satisfecha») Mereziko baitet.
 AXENTXI Bai eder orrek; eta oraindik ez dakizu zer gertatu bear duen onoko soñeko au jazten dezunean, (Lotura azkatuta).

KARMEN (Pozik). ¡Ene, Axentxi! ¿Zer da au?
 AXENTXI Axkar, axkar, nola daukazu ikusi bear degu. Laixter degu beste jai sonatu bat eta lengo soñekoa ez da bidezkoa; au jantzi bear dezu.

KARMEN ¿Orain erantzi egin bear naiz?
 AXENTXI Ez da premizkoa; gañetik jar-zazu ta igarriko diot. Soñeko au oso nabarmena izango da, beso gabe, papar zabala eta oso motza, baño egal "erruera" aundikoa. Len daukanaren gañetik jantziko du).
 Ez dauka ikutu bearrik; guztizkoa da. Arin arin ibilli bear zera, nere aingeru eder ori. (Muxu bat emango dio).
 (Its otsa entzungo da ta zalapartan erantzita Axentxi joango da bere soñekoakin).

13' GARREN SAYOA
 Karmen, Simona, ta Ines

SIMONA (Sarreran). Ara emen zure lagunik maiteena, Karmen.

KARMEN (Ikusi ta baztarrera begira) ¡Puf! (Amari begira). Izandua.

INES (Apal, bera, goxo laztanduaz). Ta izango naizena, zuk nai badezu.

SIMONA Ori lengoa da, Karmen.

KARMEN Ni ez ordea, ta ez det izan nai ere.

SIMONA Elkarrekin ziñatenian ¿ez al ziñaten ondo bizi?

KARMEN Ez dakit. Orain obeki bizi naiz. Eta Ines'ek ni nola bizi naizen baleki, laixter bera ni bezela.

INES Eta Karmen'ek ni nola bizi naizen baleki, laixter bera ni bezela.

SIMONA Ordu onean zaudete bada biyok elkarri bizitza agertzeko. Or gelditzen zerate; nik bitartean zer egiñak baditut. (*Simona joango da*).

KARMEN Exeri zaitetz bada ementxe.

INES Eskerrik asko, Karmen. Baneukan aspalditik zuk emandako aulkian exertzeko gogoia.

KARMEN Gogoratu egin bear...

INES ¡Karmen!

KARMEN Ni beintzat egia esan bear badet, laixter aztu nintzan, Ines zanikan ere...

INES Ni ez, Karmen; egunero gogoratu zaitut. Zuk ni aztutzeak ez nau arritzen...

KARMEN ¿Zergatik bada?

INES Zerk aztua erabiliko bai zenuen.

KARMEN Ezin ukatu.

INES Baño Karmen; emen iñork ez digu entzuten; biotzetik biotzera esan bear diazu: ¿lengo biziera garbi, goxo, goi-goiko arezaz beñere ez altzera gogoratu izan?

KARMEN Beñ edo beste... “aburritua” nagoen batean... baditeke...

INES ¿Eta lengo bizitzara biurtzeko gogorik?

KARMEN Alaxe uste diñat. Lenago itxasora nere burua. ¡Ai, Ines! Ez dakizu zuk munduaren berri. Kayolako txoria bezela zerate zuek; ez dakizute egan zeñen ederki ibiltzen dan.

INES ¿Zu egan bizi al zera?

KARMEN Nai badet egan, nai badet berriz kayolan; atea ez bai-dit amak beñere itxi izan; giltza neronek daukat. Egunaz jolas-gayik bada, egunaz noa; gabaz ezer bada ura nayago.

INES ¿Gabaz ere egan, Karmen? Gabaz xaguxarrak eta ontzak egan ibilli oi dira.

KARMEN ¡Utikan! Ni lorategiko mitxirrika naiz ta; beti loretik-lorera nabil. ¡Ines, zer urte ederrak galtzen zoazen!

INES ¿Ai, nere Karmen! Itxutua zaude. Loretik-lorera zabilzala uste dezuta LOYETIK LOYERA zabilzala. ¿Ez dakizu ba goizeko lore ederra arratsalderako txiurtuta lurrera dijoala? Gero loitan ibilli bear.

KARMEN Eskerrik-asko.

INES Karmen, ni beti kayolan bizi naiz, eta orain kayola estugorako asmoak ditut, orregatik zuri agur egitera nator.

KARMEN ¿Konbentura! ¿Uf! Izenak berak izutzen nau.

INES Ni munduak; eta bere iges noa. Kayolan ez daukat eiztari, edo gau-pixtiyen bildurrik. An biziko naiz, Karmen.

KARMEN “Aburritua”.

INES Ez orixe; Jesusen biotzeko kayola beziñ gauza alayik ez dago. Kayola orretan atsegiñez bizitzen da. Gero an goyan, kayola ortatik egatuko naiz, eta zeru eder artan mitxirrika bezela ibilliko da Ines, loretik lorera... beti... beti...

KARMEN Ori urruti dago; ni orain egan... ta egan ta egan... *(Axentxi ixillik sartuta, atetik keñuka beregana eramango du Karmen, eta eskuakin onen arpegia igurtziaz, loxintzaz ta txurikeriz itz egingo dio zerbait. Bitartean Ines jardungo da onela.)*

INES ¿Zeiñ ote da emakume au? Ez dirudi bide onezko gauzik andre orrek izan dezakeanik. ¿Ai, ene!... Ori da noski Karme'en kayola... kayola ez, espetxea *(kartzela.)* Karmen gaxoak egan dabillega uste du ta katez lotua dago. ¿Gaxoa! ¿Au bere itxumena! *(Axentxi muxu bat eman ta iges egingo du. Karmen aurreratuko zayo Ines'ei oso alai.)*

KARMEN Ni orain ere egara, egara, munduko lore guztiak bukatu arte.

INES ¿Eta gero?

KARMEN ¿Gero?... Gero kayolara joango naiz...

INES ¿Ai Karmen! ¿Egoak galdata kayolara!

KARMEN Edo galdu baño len. ¿Ori nork daki?

INES Arrixkoan zabilta. Munduko loren atzetik dabillenak, bere biotzeko lore garbia laixter galdu oi du.

KARMEN ¿Ta nori zer? Ni orain mundura.

INES Ni Konbentura.

KARMEN Ni egan (*besoak zabaldua*) egan, egan.

INES Zu egan, goitik bera, ni egan betik gora, gora, gora...

KARMEN Ni orain jolastu egin bear naiz.

INES Nik orain zugatik “penitentzia” negarbide egin bear det.

KARMEN Eskerrik-asko; lasago ibilliko naiz..

INES Erruki zaitut, Karmen.

KARMEN ¿Erruki? ¡ja, ja, ja, ja!...

INES Goazen biyok. (*Orain besarkatuko dira eta orrela egongo dira oyala jetxi arte.*)

KARMEN ¿Nora? ¿Dantzara?

INES Orain Jaunaren laztanera, gero... zerura...

KARMEN Ni orain... mundura... mundura...

INES Ni Jesusena Karmen, ni Jesusena.

KARMEN Agur ba “betiko”.

INES ¡Ai Karmen! (*negarrez gora begira*) betiko ez, betiko ez. Ez aztu len esan ziazun itza.

KARMEN ¿Zer?

INES Elkarrekin bizi ta elkarrekin ill.

KARMEN Alaxe da (*negarrez gora begira.*) ¡Elkarrekin bizi!... ez... ez... ori ez... ¡Elkarrekin ill!... bai... bai... Elkarrekin ill...

Oyala aguro

IRUGARREN EKIN-ALDIA

LENDABIZIKO SAYOA

Ama Frantziska bakarrik.

ANTZOKIA.-*Egon-gelatxo bat.-Aurena iñor gabe.*

AMA FRAN *(Oblata erligiosen erara jantzia.-Gelan sartuta, mai gañean dagon idazki bat irakurtzen.-Bukatuta mai gañean utziaz.)*
Beste bat... ¡Au lana! Ardi galduak ugaritzen dijoaz... ¡Zer da mundu ori!...
¡Ai biotza bezin zabal banu etxea! Samin zait loituta datozen arditxo oyek ate ondotik bialtzea...
Eta ¿non jarriko ditut? Azkeneko oya atzo bete zan. Urtero etxea zabaltzen goaz, eta beti toki billa... ¡O, o!... Mundu galdu orren zipriztin ustelak, ainbeste lore eder ta garbi kutsutu digu...
Betor bada lora txiur ori... benturaz aingeru biurtuko degu... Lastai utsa asko zait neri... eta alabait osatuko gera.

2' GARREN SAYOA

Ama Frantziska ta Axentxi

AXENTXI *(Atetik kanpora ate zayari)* Eskerrik-asko.....
(Aurreratuaz) Ez dakit kalte izango zayon Ama Frantziska, atezaiak sartzeko agindu dit...
AMA FRAN Ongi da... Ez daukat une ontan iñorentzat ezkaturik...
AXENTXI ¿Eginkizun asko benturaz?
AMA FRAN Eginkizunak buruz gain... ez daukagu denbora alperrik galtzeko... Osatu eziñik beti.

AXENTXI ¿Gazte askotxo dator?

AMA FRAN Etxea bete... Oi bat ustu baño len, zai ditut bi edo iru.

AXENTXI ¿Ez al da ori benturaz, aukera bear bezela egiten ez dalako? Barkatu bizait, baño... Uste det kalean badabiltzala emen dauzkatena baño errukarrigoak, eta oek jaten diotela ayek jan bear luteken ogia.

AMA FRAN Andretxoa, ez dakit nor zeran, baño jakin bear dezu, emen itxu-itxuan ez dala iñor sartzen. Ara ikusi nai badezu, Gobernadore jaunak oraintxen bialtzen diran idazkia... Etxetik iges eginta, bere amaren aginduz, or arkitu duten gazte baten alde. Ori datorren bezela datoz besteak, eta ori artuko degun eran artzen ditugu guztiak.

AXENTXI *(Idazkia irakurriaz)*. Ordu onean nator... Gazte auxe dala bide igo naiz onera... Banekien bere amaren asmoa... Gai onezaz zerbait esan nai nioke.

AMA FRAN Esan zaidazu bada...

AXENTXI ¿Beorren baimenaz, exeriko naiz?

AMA FRAN Exeri eskero altxa egin bear da; zutik dagona edozertarako dago. Alperrak deitzen digute guri, baño geyenean exertzeko asti gabe bizi gera. *(Atean deituko dute, eta irikitzea dijoala)*. Ara gu nola bizi geran. *(Axentxik emen ernai eta begi zorrotza eduki bear du. Atea irikitzean alboko gelan gordeko da)*.

3' GARREN SAYOA

Ama Frantziska, Simona ta Pilar

PILAR *(Sarreran)* Gau on bat diola Jaunak, Ama Frantziska; gogoratuko da zein naizen...

AMA FRAN ¿Nola ez?... Ez da au lenengo aldiya. *(Albotara begira)*. ¿Nora joan zait andre ori?

SIMONA Ez giñioke ordu ontan lan txarrik egin nai, baño bear-bearrak gakaiski onera.

AMA FRAN Bear danian on egiteko ordu guztiak berdiñak dira guretzat.

SIMONA Zori gaiztoko alaba bat dala bide natorkio ba... Gaiztoz etxetik iges egin zuen. Emen bestetan ez du onezkero iñork lotuko, ta emen bearko du, artu nai badiate...

AMA FRAN Bayetz pozik esango nizuke, baño ez dakit esan nezakedan; oi bat utsik etxe guztian ez daukat, eta aurretik beste baten eskea, Gobernadoreak bialduta or dago, bera ez bada beintzat.

PILAR Andik gatoz, eta baditeke (*idazkia irakurriaz*) Berbera, Karmen.

AMA FRAN Baña... ez nago lasa... zaudete pixka bat... exeri zaitezte; berealaxe nator... (*joango da*).

4' GAREN SAYOA

Simona ta Pilar

SIMONA (*Eskuak burura eramanez*). ¡Ai, au burubidea! ¡Azkenean nere alabak, amilka amilka bere burua ondatu ondoren, Oblata tara jo bear! ¡Ara or nere bizitzako lotsa! ¡Ai bi bider gauzak egin bear balira!

PILAR Eskerrak ortan degunean, Karmen'ek aingeru zaindaria oraindik berekin du, etzan bestela gaur gure eskuetan; ondo lotua zeukan ori Axentxik.

SIMONA ¡O zori gaiztoko andre sorgin galgarria! ¡Ai beñere ezagutu ez banu! ¡Orrek galdu dit alaba! ¡Nundik nora ibilli ote dit!...

PILAR Ori ere eroriko da, justiziak erne dabilzki pausoak, ez da oso urruti izango.

SIMONA Arren bada. Ezin egon naiz. Laixter alaba emen degu... ¡Ai nere alaba! ¡Bi urte ontan zure amak zer kalbario daraman ez dakizu!... Ta azkenian

gaiztoa izan dalako justiziaren eskuetan lotuta ikusi bear... Bañan, Pilar, auxe eznuke ikusi nai... Eriotza da ori neretzat...

PILAR

Ongina nola dan Ama Frantziskak esango digu; ez da lenengoa, eta berak jakingo du.

5' GARREN SAYOA

Ama Frantziska, Simona ta Pilar

AMA FRAN

(*Sarreran*). ¿Ikusi al dezute iñor? ¿Ez da onera iñortxo agertu?

PILAR

Gu emen sartu ezkeroztik ez da iñor izan emen.

AMA FRAN

Zalantxa txar batean nago.

SIMONA

¿Zer dala ta?

AMA FRAN

Zuek sartu aurretik emen nerekin zegon andretxo bat, ez onera ta ara joan zait; ez dakit bera nor dan eta nundik atera dan.

PILAR

¡Ara berriz!

SIMONA

Axentxi da ori.

PILAR

¡Axentxi! ¿noren billa?

SIMONA

Axentxi dala ori. Andre ori sorgiña da, eta zazpi demonio beregan ditu orrek.

AMA FRAN

¿Eta nor da bera?

SIMONA

Alaba ondatu diran, emakume galgarri bat. !Ai, beñere ezagutu ez banu!

PILAR

¡Ai beñ ondo ezagatu bazenu!

SIMONA

Ala da; neroni naiz gaitz onen sustraya. Ordu txarrean jarri zitzaidan buruan, nere alaba moja joango zala... ¡Ai, joan balitz!.... Bañan...Andre orren errañua ikusten det emen... Oraindik ementxe, ementxe bertan ere gerra eman bear digu orrek...

PILAR

Bañan joango zan... ¿ala ez?

AMA FRAN

Bayetz uste du atezaiak, zuek ikusi ta iges egin ote duan.

SIMONA Amen ba, betiko.

6' GARREN SAYOA

Lengoak eta Atezaia

ATEZAIA (*Atetik*). Emen dute bada gazte ori.
SIMONA ¡Ai, ni gordetzera noa!
AMA FRNA Ez gorde... ¿nola dator? ¿gogor al dago?
ATEZAIA Autoan poliziak ekarri du. Atarian zai zeuden bere lagun len izandako batzuek eta batera sartu dira... Bigun xamar dirudi...
AMA FRAN Orduan ez daukazu zergatik gorderik... Exeri or biok eta datozela onera.
ATEZAIA ¿Guztiak?
AMA FRAN Banoa. (*Irtengo da.*)
SIMONA (*Arpegia eskuakin estali ta.*) ¡Auek lanak! ¡Jesus, auek lanak!
PILAR Ez bildurtu Simona, zure alaba, ardi galdua bezela orain arkitu da ta...

7' GARREN SAYOA

Ama Fran., Simona, Pilar, Karmen, Teresa ta Nati

(*Lenengo agertu bear dute Teresa ta Nati eta ondoren Ama Frantziaskak bezarkatuaz ekarriko du bere albora Karmen, esanaz...*)
AMA FRAN Tira Karmen, emen ere biotz bera ta ongilleak badira, eta etzera izutu bear...
(*Karmen agertuko da jantzi nabarmenta erdi desegiña eramanaz munduaren kutsua dakarrena bezela, ondatua, ille nastua, arpegia zikin itxuran, burua makur, apal ta lo-tsa aundia balu bezela.*)

Exeri bada ementxe Karmen, eta laixter beste etxeko alaben antzera jantziko zaitugu.

PILAR Biarra dauka gaxoak.

AMA FRAN Orrela etortzen dira geyenak eta nabarmenago ere bai.

TERESA Munduan ibiltzen diran eran.

AMA FRAN Burutik oñetara jantzi bear izaten ditugu asko.

PILAR Munduak bastartzen dituan orbañak, ¿zer ekarriko dute bada onera?

TERESA Jantziak urratuak eta anima loituax.

AMA FRAN Orixe... (*Karmen'ek burua oso makurtuta lurrera begira egon bear du.*) ¿Tira Karmen, ara or zure ama, begira zaiozu, agur ez al du merezi?

KARMEN (*Mugitu gabe.*) Nik ez det amik; orregatik nago gaur emen.

SIMONA (*Negarrez.*) ¡Ai, Karmen! Nere barrena nola dagoen bazekizu etzenuke eri esango... ¡Ai zori-txarreko ordua!

KARMEN (*Burua altxata, asarre.*) Beori ama izan balitz, ni alaba izango nitzan. Aurrena bedorrek amatasuna aztu zuen, eta gero nik alabatasuna, eta orain ez dago emen ez amik eta ez alabarik.

AMA FRAN (*Lastanduaz.*) Karmen, ez samindu biotzik, eta lenak aztu.

SIMONA (*Negarrez.*) Ama izan ez banitz, eta amaren biotza miñ-miña emen eduki ez banu, ez nintzan zure billa ibilliko.

KARMEN Berandu dabil, ordu txarreko zotiñak dira oiek.

PILAR ¿Ez da bada au ordu ona?

KARMEN Garayan zuk bezela begiratu balit, etzuen orain billa ibilli bearrik...

AMA FRAN Nekez bada ere arkitu zaitu.

KARMEN ¡Aiii!... ¡Lorea galdu zuen... ota orbela arkitu du!

SIMONA (*Negarrez eskuakin burua estaliaz.*) ¡Ai, Karmen, ez nazazula ill!

ATEZAIA (*Zalapartaz.*) ¡Ama, Ama! Andre arrotz ori or ikusi det...

AMA FRAN (*Altxata*). ¿Non da? (*Irtengo da*).
PILAR ¿Axentxi! Inpernuak ere txarregiz bota bear zaitu.
 (*Irtengo da*).
TERESA Guazen gu ere.
NATI Guazen bada. (*Irtengo dira.*)

8' GARREN SAYOA

Ama alabak.

 (*Apur batean biyak geldi ta ixilik*).
SIMONA (*Altxa ta alabaren oñetan belauniko, bi besoak lepora*
 bota ta negarrez). ¿Karmen, Karmen! Zuretzat ama
 txarra izan banaiz ondo damutua naukazu... ¿Zure
 itz bigun bat ez al det merezi?
KARMEN Berandu da... berandu da.
SIMONA ¿Karmen! ¿Zure ama zure oñetan negarrez,
 belauniko ikusi ta ere ez?
KARMEN Negarra egingo nuen denbora bazan... gaur ez.
SIMONA ¿Zergatik ez?
KARMEN Negarra biotzetik atera oi omen da... eta
 Karmen'ek biotza galdu zuen...
SIMONA ¿Barkatzeko aña biotz ez dezuba? ¿Zure amari
 barkatzeko aña ere ez?
KARMEN (*Gora begira*). ¿Aiii!.. ¿Ama!.. (*Sillan serraldo eroriko*
 da)
SIMONA ¿Zer da au? (*Irtengo da*).

9' GARREN SAYOA

Karmen bakarik, gero Axentxi

 (*Piska bat egonta altxako da*).
KARMEN Bakarrik nago. ¿Zer egin nezake? ¿Iges? ¿Nora?
 ¿Nondik?... ¿Ai ene, ai ene! Nere buruak nazkatzen
 nau...ta emen (*biotzean*) utsun ikaragarri bat
 daukat; ezer gabe nago ta ezer ez naiz. Lañopean
 dago aspaldian zerua; biotza nuen tokian sakon

aundi, leize ilun bat daukat; munduak baztertu nau... ¿zer naiz?... izanaren erraño bat... aizeak daraman osto igarra... ¡¡Inpernurako su gaia!!... ¡Ene! Izua datorkit...

AXENTXI *(Albotik)*. Ez ikaratu. *(Laztanduaz)*. Etzaude bakarrik, nere kutun ori, ez ta ere zuk uste dezun bezin baztartua, nik askatuko zaitut... Ate ortatik dago baratza, eta baratzatik iges bidea... *(tiraka)*. Goazen.

KARMEN ¿Nora ordea? ¿Zertara? Nekatua nago... asean nago... neretzat ez dago lurrean zorion beterik.. Eriotza nai det...

AXENTXI ¡Karmen! ¿Emezortzi urte oraindik ez dituzu, eta eriotza? ¿Txoratu zera ala?.. ¿Konbentu illun onetan lotuta, usteltzea nai dezu? *(tiraka)*. Goazen, goazen Karmen, goazen aguro emen ditugu ta...

KARMEN ¡Ai!... ¡Ta nere ama!

AXENTXI Ni beste amik ez dezu zuk, *(tiraka)*. Goazen...

KARMEN ¡Ai, ilko banitz!... Banoa... *(Joango dira albotik, eta ondotik agertuko dira Simona ta Ama Frantziska)*.

10' GARREN SAYOA

Simona ta Ama Frantziska, gero Pilar ta Karmen.

SIMONA *(Sarreran)*. ¡Ene nere Jaungoikoa! Iges egin digu.

AMA FRAN ¿Iges? Baño ¿nora? ta ¿nondik?

SIMONA Axentxi dabill emen, eta orrek zirkuen bat arkitu du. Karmen berez ez da emendik atera. ¡Au burubidea!

AMA FRAN Ez estutu nere andrea. Ez dira urruti, ta eroriko dira...

SIMONA ¡Ai! andre ori demonioz betea dabill... eta askenean bengantzaren bat egin bear dit nere alabarekin.

AMA FRAN ¿Zer egin dezake?

SIMONA Zokoen batean ill.
 AMA FRAN ¡Jesus! ¿Orrenbeste?
 SIMONA ¡Ai! Ni ezin egon naiz.
 AMA FRAN Telefonora noa (*ateraño joango da, atean arkituko ditu Karmen eta Pilar.*) ¡Ene nere Karmen! Ez diguzu estuasun txarra eman.

PILAR Karmen'ek oraindik badu aingeru bat bere zaindari. Baratzan aurrera an zijoan Axentxi, bildots otsana bezela, berau atzetik duela, ¡Karmen! deadar egin diot. Au gelditu da, ura berriz deabruak daraman anima bezela, orma gañetatik joan da.

SIMONA Bijoa betiko, arren, arren, arren.
 AMA FRAN ¡Ai, nere Karmen! (*Laztanduko du*) Andre gaizto orrek galdu zaitu zu; zure amak bere eskuetan jarri ziñuzan eta ara or...

SIMONA ¡Ordu txarreko nere burubidea! Ondo damutua nago. Beste askorentzat ikasbide izango balitz.

PILAR Barkatu egin bear elkarri.
 AMA FRAN Bai; orixe da Jainkoak emen lelengo eskatzen digun gauza.

KARMEN (*Amaren oñetan belauniko besoak lepora betako dizka*).
 Ama nik barkatzen diot, eta barkatu bezait.

SIMONA (*Begiyak zerurotz jarrita*). ¡Ai, nere alaba gaxoa! Zeruak entzan daizula, eta ixuri dezala biongana barkazioa, eta urte batzuetan onak izateko osasuna.

11' GARREN SAYOA

Lengoak, Teresa eta Nati

TERESA (*Zalapartan biak sartuko dira*). ¡Justizia, justizia!
 PILAR ¿Zer da?
 TERESA Gero edo laixter, Jainkoak guztiak neurtzen ditu, eta bere zuzentasunari iñork ez dio iges egingo.
 NATI Axentxi erori dala.

AMA FRAN Ekarri orain buru-sarea... (*Jarriko dio.*) Tira bada... orexale. (*Muxu emango dio.*) ¡Bapo, bapo! ¿Zer derizkiotzu Simona?

SIMONA Ondo dago. Pozik egon bear nuke... eta zorionekoa izango nintzake ordu onetan, ar gaizto batek biotza zulatuko ez balit.

PILAR ¿Zerk samintzen zaitu bada Simona?

SIMONA ¡Ai ene! “inozentziaz” jantzita ikusi bear nuen alaba “penitentziazko” jantziakin ikusi bear...

PILAR Garaiz egindako (*penitentziak*) oker aundiak ordaintzen ditu Simona.

SIMONA Ala bearko.

TERESA ¿Etziko al dezu emen, Karmen?

PILAR ¿Etziko ez du bada?

KARMEN Zuek etoriko zerate noizik bein.

AMA FRAN Etoriko dira... etxean ere badituzu lagun onak... zuk gutxiena uste dezuna bat beintzat... datorrela...

SIMONA Gaiztakerian lagundu dizunen bat noski.

AMA FRAN Gaiztakeria zer dan ere ez daki. Etxean degun aingerurik ederrena da.

KARMEN ¡Zorionekoa bera!

AMA FRAN Ara emen zure laguna izan dana ta zure laguna izango dana.

13' GARREN SAYOA Lengoak ta Sor Ines

SOR INES ¿Zein da nere laguna?

PILAR (*Arrituta.*) Ene bada. ¡Ines!

TERESA ¡Ines!

NATI ¡Ines!

KARMEN (*Izututa.*) ¡Ines! (*Eskuakin arpegia estali-ta, baztarrera iges egingo du.*)

SOR INES Ez izutu, Karmen... Atoz nere besotara. (*Urreartuko zayo.*) Ni lengoa naiz...

KARMEN *(Negarrez deadar egingo du.) !Ai ni lengoa banitz!
(Gelaren erdiyan biyak laztanduko dira, Sor Ines'ek
burua zerurontz jarriko du, eta Karmen'ek Ines'enr
bulagañean eskutatuta, bakatu arte ez dira banatuko.)*

SIMONA *(Negarrez belauniko.) ¡Ai nere biotza! ¡Lengoa
baziña, lengoa baziña!... (deadar egingo du.) ¡Nik
ditut kulpak!*

KARMEN *(Mugitu gabe.) ¡Nik ere bai!*
SOR INES *Emen, Karmen, emen garbituko zera.*
SIMONA *(Belauniko besoak eta begiyak zerura jasota.) ¡Ai nere
Jainkoa! Lore garbi bat eskatu zeñidan eta ukatu
egin nizun. Zure biotz samiñak ukatu nai ez badit,
irain erruz betea eskeñi nai dizut... Arren altxa
zaidazu.....betiko zuretzat.*

AMA FRAN *Ondo damututako biotzak askotan lore beritzen
dira.*

SOR INES *Berrituko da, Karmen... elkartu gaitu Jaunak...
Karmen, elkarrekin bizi eta elkarrekin ill...*

KARMEN *(Otxan-otxan) Bai, elkarrekin bizi eta elkarrekin ill...
GUZTIAK (Batera.) Elkarrekin ill eta elkarrekin bizi, zeru
goyan beti.*

Oyala bera